

Tukiajattelusta on tullut oma instituutionsa

Tuki on monelle kirosana, pahan ilmenemismuoto. Tuki vääristää kilpailua. Sen saaja vaurastuu arveluttavin perustein. Tuki nielee verovaraja, joilla olisi muutakin käyttöä. Tuki vie pohjaa kestävästä kilpailukyvyyn saavuttamiselta, kun markkinat eivät pääse pieksemään toimijoita kaikella voimallaan niin, että syntyisi todellisia timantteja.

Näissä näkökohdissa on tietenkin totuuden siemen. Todellisuus on kuitenkin monimutkaisempi. Tuki on yleensä pieksemään historiallisen kehityksen tulosta, jossa askeleita on otettu eri suuntiin ja eri syistä. Esimerkiksi maataloutta on saatettu alun perin tukea puutteen poistamiseksi.

Työtä on korvattu tuotulla pääomalla ja yht'äkkiä tuotanto onkin tullut markkinakysyntää suuremmaksi. Teknologian tuotantovaikutukset ovat mul-listaneet omavaraistalouden. Ruuantuotantoa on alettu rajoittaa ja samalla elinkeinon kilpailukyvyyn kehittyminen on hidastunut. Vähitellen on ajautettu yhä kauemmas vain markkinahintoihin perustuvas-ta kilpailukyvyistä ja tukitarve on alkanut näyttää pysyvältä.

Kun riittävän moni valtio kulkee tätä polkua pitkin, kansainvälisessä maataloustuotteiden kaupassa markkinahinnat alkavat olla illuusiota. Ne eivät heijasta varsinaisesti minkään maan tuotantokustannuksia. Mukaan sekoittuu politiikkaa ja sekalaista asiantuntemusta.

Pitkään muun muassa OECD on perustanut optimipolitiikkaa koskevat laskelmansa siihen, että kaikki maailman maito olisi tuotettavissa Uudessa-Seelannissa sen kulloisillakin tuotantokustannuksilla, mikä ei tietenkään ole mahdollista. Tuesta tulee synty, mutta samalla valtioille arvokas politiikka-keino kotimaisen tuotannon turvaamisessa.

Tukiumpikujan synty ja kirous

Tuesta puhutaan yhä enemmän ja entistä useammilla areenoilla. Se jäsentyy osaksi valtioiden toimintaa ja viljelijöiden arkipäivää. Monet eri mekanismit pitävät yllä tuen tarvetta. Kun kuluttajalta kysytään, olisitko valmis maksamaan tuettoman markkinahinnan, hän vastaa yleensä ei. Kun viljelijältä kysytään, kykenisitkö tuottamaan ilman tukea, hän vastaa yleensä ei.

Kun kysytään elintarviketeollisuudelta, voisiko se maksaa tuottajille hintaa, jolla tukea ei tarvita, se vastaa ei, koska kauppa ei suostu sellaisiin hinnankorotuksiin. Kun kysytään kaupalta, voisiko se maksaa teollisuudelle sellaista hintaa, että tukea ei tarvita, se vastaa ei, koska tuontitavara olisi silloin edullisempi vaihtoehto. Suomessa siis ollaan.

Kun asetelma on lukossa, elämä asettuu uomiinsa vallitsevan todellisuuden pohjalle. Mitä kauemmin tilanne säilyy ennallaan, sitä normaalimmalta

se tuntuu ja sitä vakiintuneemilla käsitteillä sitä hallitaan. Elämä tukien maailmassa sisältää paljon puhetta tukien tarpeesta, muodoista, ongelmista, tukien synnyttämistä objektiivisista vaikutuksista ja subjektiivisista tunteista. Maailmaan avautuu uusi ikkuna, jota kehystävät tuet.

Vähitellen tuesta tulee niin kiinteä osa maailmankuvaa, että se alkaa jäsentää muutakin elämää. Kuinka moni voi tunnistaa sen hetken, jona ensi kerran uuden asian kohdatessaan kysyisit mieleen tulevana asiana, saako tähän tukea?

Hyvä tuki, paha tuki

Tukien institutionalisointuminen on salakavala sairaus. Maatalouden tarina kertoo, kuinka helppo tielle on lähteä, mutta kuinka vaikea sieltä on kääntyä. Tuet sinänsä ovat tärkeä osa yhteiskuntapolitiikkaa ja niiden käytölle on olemassa hyviä perusteluja. Esimerkiksi moni uusi teknologia ei saavuta mittakaavaetuja ainakaan kohtuullisessa ajassa, ellei käyttöönottoa alkuvaiheessa tueta. Huoltovarmuus ja kriisi-ajat ovat yhteiskunnalle aina oikeutettuja tukiperusteita.

Myös heikossa asemassa olevien toimintamahdollisuuksien turvaaminen kuuluu monen yhteiskunnan perusarvoihin. Markkinoimijoihin periaatetta ei silti useinkaan uloteta, koska keskittymisen – kuten

Suomen päivittäistavarakaupassa – ajatellaan edistävän tehokkuutta. Tuki voi kuitenkin olla perusteltu ohjauskeino silloin, kun markkinat ohjaavat kehitystä yhteiskunnan tavoitteiden kannalta kielteiseen suuntaan esimerkiksi ympäristön osalta.

Suomen maatalouden tukijärjestelmä nojaa jossakin määrin varmaan kaikkiin edellä mainittuihin näkökohtiin.

Mitä sitten olisi voitu tehdä toisin, jotta ei olisi päädytty nykyiseen suohon? Kysymys on osin triviaali, koska kulloinenkin maallinen esivalta asettaa yhteiskuntapolitiikan tavoitteet ja määrittää keinot niiden saavuttamiseksi. Jos Suomessa on haluttu esimerkiksi samanaikaisesti tukea ja rajoittaa maataloustuotantoa, se on ollut kaikkein paradokseineen elettyä elämää.

Asetelma kuvastaa myös sitä maailmanaikaa, jossa valtiolla oli vielä paljon pelimerkkejä. Niitä käytettiin maatalousväestön elintason kiinnittämiseen palkkatyväestön tasolle ja markkinoiden tasapainon kanssa taiteilemiseen.

Tukea vain uusille asioille?

Vanha maailma on nyt mennyt. Uudessa maailmassa koko tukikysymys menneisyyden painolasteineen kiteytyy pohjimmiltaan hintaan. Mitä hinta sisältää?

Terveessä markkinataloudessa hinnan tulisi sisältää

kaikki tuotantokustannukset, jotka mahdollistavat välttämättömyshyödykkeillä pitkällä aikavälillä kestävä tuotanto ja kulutusmahdollisuuden. Kuljetuskustannukset markkinatoimijat osaavat määrittellä, mutta miten markkinoilla hinnoitellaan esimerkiksi hajautetun tuotannon kriisivalmiusarvo ja turvallisuus?

Terveen markkinahinnan saavuttaminen edellyttäisi sitä, että yhteiskunnan toimijat asettaisivat tavoitteeksi poistaa pitkällä aikavälillä muuhun kuin uuden toiminnan käynnistämiseen kohdistuvat tuet, oli sitten kyse yrittämisestä, bioenergiasta tai teknologiasta. Pysyviä parannuksia tuettaisiin, toimintaa ei.

Tai sitten maataloudenkin tukitilanne täytyy nurinoittaa hyväksyä vallitsevana todellisuutena ja odotella hintojen nousua maailmalla. Maatalouden tukiongelma ei tosin silläkään poistu, sillä tukia pitäisi vähentää eri valtioissa hintojen nousua vastaavasti muutoinkin kuin vientituen osalta, jotta kilpailutilanne ei vääristyisi.

Tukiajattelun institutionalisoinnissa kirot on joka tapauksessa tärkeä huomata, jotta koko maailmaa ei alettaisi katsella tuki-ikkunan kautta. Tuki on hyvä renki, mutta huono isäntä.

TUOMAS KUHMONEN

Kirjoittaja on maatalousfilosofi ja Fin-Auguuri Oy:n yrittäjä Vesannolta.